

legújabbban végzett régészeti feltáró munka eredményeit, amelyek szépen egészítik ki az okleveles forrásokból levont következtetéseket. A demográfiai fejlődés ismertetésénél Blockmans a fennmaradt XV—XVII. századi ház- és XVI—XIX. századi népességösszeírások ismeretéből indul ki, melyeknek a számadatait is közli. Megpróbálja a lakosság számát azokban az években is meghatározni, amelyekből csak házösszeírás van, azaz a XVI. század közepe előtt. Antwerpeni és más városok adataiból úgy látja, hogy ebben a korszakban az egy házra eső népesség 5,93 és 6,58 között ingadozik. Ha ezzel a koefficienssel megszorozzuk a házak számát, és az eredményhez hozzászámítunk 10%-ot a közösségben élők (pl. szerzetesek), idegenek stb. címén, megkapjuk a város lakosságát. Blockmans adatai módot nyújtanak számunkra, hogy összehasonlítást tegyünk középkori fővárosunk és ennek a flamand kereskedővárosnak lakosságszáma közt. Budáról egy középkori házösszeírás maradt fenn, 1437-ből, amely 967 házat tüntet fel. Ebből az évből Antwerpennek is van házösszeírása: a városban ekkor 3440 ház állott, azaz háromszor több, mint Budán. Blockmans a fenti módszerrel városa lakosságát ekkor 22 437—24 898 közöttre becsüli. E módszer felhasználásával Buda lakosságát ebben az évben 6308—6999-nek vehetjük, illetve, ha — királyi székhelyről lévén szó — Szücs Jenő indokolt következtetéseit elfogadva, 10% helyett 15%-ot adunk hozzá, 6594—7317. (Szücs különben Blockmansénál nagyobb, 7,2-es koefficienssel dolgozott).

Kubinyi András

Demelius, H.: **Die Nezeuger. Ein Beitrag zur Kenntnis des Wiener Privatrechts im 14. Jahrhundert.** Jahrbuch des Vereines für Geschichte der Stadt Wien 13 (1957) Bd. (Wien 1957) 29—62.

A tanulmány nagyobbik részében egy bécsi nyergesmesternek, Stefan der Nezeugernek és özvegyének, Luciának jogügyleteit és pereit írja le 1348 és 1409 között; kisebbik részében az ezekből levonható jogtörténeti következtetéseket összegezi. A Nezeuger családra vonatkozó oklevelek részletes ismertetése tanulságos lehet a bécsi várostörténet számára, hiszen Stefannak és özvegyének több városi ház és környékbeli telek volt tulajdonában, s a végül is egyházi kézre jutott vagyon jövedelméből még a XV. század végén is bemutatták a Nezeuger-misé. A város határain kívül már alig érdemel figyelmet, hogyan kötött házassági szerződést Nezeuger öt feleségének egyikével vagy másikkal, hogyan osztozott meg a különféle házasságokból származó gyermekeivel, milyen feltételekkel vett vagy adott el házat stb. Az egyes oklevelek mintaszerű elemzéséből levont tanulságok már annál jelentősebbek.

Egyetlen család jogügyletei is jellemzőek arra az élénk ingatlanforgalomra, mely a XIV. századi Bécsben kialakult. Ezt a század derekán

IV. Rudolf herceg úgy szabályozta, hogy a jogügyleteket a városi hatóság előtt, külön erre rendelt pecsét alatt (Grundinsigel) kellett oklevélbe foglalni, majd a városi telekkönyvbe bevezetni. A dologi jog szempontjából a szerző úgy foglal állást, hogy az ingatlanátruházásnál az oklevél átadása volt a döntő mozzanat. A zálogjog — az özvegyi használati jogtól eltekintve — már jelzálogjoggá lett, tehát a hitelező csak bírói végrehajtás útján jutott az elzálogosított ház birtokába. A házassági vagyoni jogban a Nezeuger-jogügyletek jól mutatják mind a házastársi vagyoni közösség rendszerének fennállását, mind a javak elkülönítésének ekkor már erősödő tendenciáját. Az öröklési jogban túlnyomó a végrendeleti öröklés, a városi könyv zömében testamentumkönyvvé lesz. A végrendelezés három formája: magánvégrendelet az örökhagyó és a tanúk pecsétjével, városi közokirat a tanúknak a halálos ágyon tett szóbeli végintézkedésről szóló vallomása alapján és a tanúvallomásoknak vagy magánokiratnak a városi könyvbe való bevezetése. A Nezeuger családban csak az utóbbi kettő fordult elő, holott Stefannak volt saját pecsétje.

A középkori bécsi magánjog történetét még nem írták meg. Az ilyen — bár szűk körre korlátozott — részlettanulmányok közelebb visznek a nagyobb távlatú művek elkészültéhez. A szerző érdeme, hogy a jogi változásokat igyekszik a gazdasági és társadalmi viszonyok alakulásához kapcsolni, s a részleteket mindenütt beilleszti az országos jog összefüggésébe.

Bónis György

Kunze, A.: Der Frühkapitalismus in Chemnitz. Herausgegeben von Rat der Stadt Karl-Marx-Stadt. Stadtarchiv 1958, 178. Forschungsergebnisse aus dem Stadtarchiv Karl-Marx-Stadt und anderen deutschen Archiven mit Urkunden, Regesten, Plänen und Bildern.

A szerzőt a középnémet gazdasági fejlődésről, s elsősorban a nürnbergi és lipcsei kereskedelmi tőke szerepéről folytatott kutatásai és széles körű ismeretei segítették abban, hogy Chemnitz iparfejlődését ez országész gazdasági életének szerves részeként ábrázolja. Így sikerült elkerülnie a helytörténeti munkákra gyakran jellemző szűk helyi szemléletet, hogy a várost csak közvetlen környezetében vizsgálja, s a történelmi események és gazdasági folyamatok száraz kronologikus felsorolására korlátozódják. Ez pedig eleve lehetetlenné teszi az illető helység jelentőségének és szerepének felmérését.

Mínt hogy a kapitalista viszonyok a bányászatban és a textiliparban alakulnak ki legkorábban, Kunze figyelmét a két iparág történetére összpontosítja. Az ércfeldolgozás elsősorban mint a tőkebefektetés